Suomen luonnonsuojeluliitto

Ympäristövaliokunnalle
PERUSMUISTIO YM2022-00050
Ympäristöministeriö, Maa- ja metsätalousministeriö
Asia Komission tiedonanto EU:n vuoteen 2030 ulottuvasta maaperästrategiasta

Erityisasiantuntija Jari Natunen
Suomen Luonnonsuojeluliitto ry

LAUSUNTO 14.3.2022

Luonnonsuojeluliitto kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa ja toteaa EUn maaperästrategian kannatettavaksi ja tärkeäksi ohjelmaksi.

Suomella on hyvät perinteet asian edistämisessä: Suomi tuki viimeksikin 2000-luvun alussa Komission esitystä maaperää koskevaksi direktiiviksi. Tämän säätelyn suhteen EU on kehittynyt myönteisempään suuntaan. Maaperä on keskeinen osa luonnon monimuotoisuutta ja hiilitaloutta.

Ilmastonmuutos, kauppasotien riskit ja Euroopan turvallisuustilanteen muutos aiheuttavat myös riskejä maaperälle ja siitä riippuvalle elintarviketurvallisuudelle. Ravinteiden luonnollisen kierron turvaaminen on tärkeää viljelymailla.

Biologisten jätteiden käsittelyä ja kompostointia ja palauttamista kiertoon turvallisesti kehitettävä. Toisaalta kiertotalouteen perustuvien maanparannus/rakennus ja lannoiteinnovaatioiden turvallisuus tulee selvittää hyvin kattavasti myös vähemmän tutkittujen haitallisten aineiden kuten teknologiametallien (esim. harvinaiset maametallit, koboltti) ja suola-aineiden (esim litium, strontium, sulfaatti) suhteen.

Kehotamme EU:n toimielimiä sitoutumaan täysin Green Deal -strategioiden maaperään liittyviin tavoitteisiin: vähentämään ravinteiden ja kemikaalien käyttöä maataloudessa ja karjanhoidossa, lisäämään luomuviljelyn peittoa maata ja luonnonmaisemia maaseutualueilla, edistämään agroekologista maaseutualueiden luonnollisten elinympäristöjen ennallistamista, huonontuneiden, suljettujen tai saastuneiden alueiden maaperän ennallistamista ja uudistamista.

EUssa tarvitaan vähimmäissäännöksiä maaperän suojeluun, koska monessa jäsenmaassa ei muuten tapahdu kotimaisesti riittävää kehitystä. Jäsenmailla tulee olla vähimmäistavoitteet rakennetun maan määrän kasvun hillitsemiseksi. Eurooppalaisten ympäristöjärjestöjen tavoitteena on *maan käyttöönoton nettonollataso* vuoteen 2050 mennessä ja tätä varten tarvitaan kunnianhimoiset välitavoitteet

Maaperän suojelu

Maaperän Terveyslain erityinen luku tulee omistaa koskemattoman maaperän, kuten metsien, laitumien, soiden, kosteikkojen ja niittyjen peittämä maaperä, suojeluun. Ne sisältävät suurimman mannermaisen orgaanisen hiilen varaston ja isännöivät merkittävintä maaperän biologisen monimuotoisuuden varastoa. koko Euroopan mantereelle. Pakollisten ehtojen maaperän suojelua koskevien tavoitteiden asettaminen on priorisoitava riittävästi, samoin kuin viljelymaan ekologisen tilan parantamista koskevat tavoitteet.

Komission *huomiot kosteikkojen ja turvemaiden sekä niiden ennallistamisen merkityksestä hiilensidonnassa ovat tärkeitä*. Kosteikkojen suojelu on tärkeää paitsi maaperän hiilivarastojen myös vesiensuojelun, tulva- ja kuivuusriskien ja parantaa luonnon monimuotoisuutta. EU on lisäksi sitoutunut suojelemaan kosteikkoja ja turvemaita YMP:n strategiasuunnitelma-asetuksen säännösten mukaisesti

Kynnysarvot ja maaperän pitoisuustutkimukset

Kynnysarvojen asettaminen maaperää pilaaville haitta-aineille tulisi olla mahdollista. Se voi perustua ympäristölaatunormeihin, joissa huomioidaan paikallinen tausta.

Ns. pilaantumattoman maaperän tutkiminen ja riskien arvioiminen on hyvin tärkeää esimerkiksi malmikriittisillä ja muilla haitallisia mineraaleja luonnollisesti käsittävillä alueilla. Haitallisia ja vaarallisia sulfidi- ja asbestimineraaleja esiintyy sekä (pohja)moreenissa, että mahdollisissa hyödynnettävissä kiviaineksissa. Esimerkiksi Kaicellin biojalostamo on suunniteltu rakennusluvalla louhittavaksi talkkimineralisaatioon, jollaisen vaikutukset ja tarvittava suotovesien käsittely ovat lähialueen kaivoshankkeissa syystä hyvinkin tarkoin säädellyt. Tämä johtuen metalli- ja arseenivalumia aiheuttavista serpentiniitti- ja mustaliuskemineraaleista sekä asbestimineraaleista.

Maaperän heikentämisen ulkoistus on lopetettava

Eurooppalaisen tuonnin ekologisen jalanjälki aiheuttaa maaperän huonontumista muilla mantereilla. Koska suurimmat vaikutukset liittyvät rehun, lihan, biopolttoaineiden ja raaka-aineiden, mukaan lukien mineraalit ja hiilivedyt, tuontiin, maaperän terveyslain on toimittava yhteistyössä muiden mekanismien, sopimusten ja elintarvikejärjestelmämääräysten kanssa sekä tuettava investointeja kiertotalouteen ja biotalouteen. Panosten tuonnin ja siihen liittyvien ympäristön ulkoisten vaikutusten vähentäminen ja samalla Euroopan maaperän pitkän aikavälin hedelmällisyyden säilyttäminen ovat keskeisiä tavoitteita. On välttämätöntä pyrkiä kohtuulliseen tasapainoon maataloustuotannon intensiteetin ja erityisesti eläintiheyden sekä näihin tarkoituksiin käytetyn maan kapasiteetin määrittelyssä agroekologisten kriteerien mukaisesti.

Louhinta ja kaivostoiminta

Tarvekiviaineksen ottoa tehdään kallioperän pintaosassa, joka johtaa laajojen pinta-maa-alueiden kuorimiseen ja varastoimiseen sekaisena läjityksenä. Kun tällaista tehdään, pitäisi maan elävimmät pintakerrokset säilyttää erillään, huolehtia niiden elinvoimasta ja palauttaa ne ehjinä uuteen kohteeseen.

Toisaalta louhinta ja kaivostoimintaa voidaan tehdä tunneleissa ja kallioperän sisällä, jolloin maaperä pääosin säilyy. Kaivostoiminnan sivuvirtojen käyttöä rakentamisessa tulee edistää samalla kun otetaan metallit ja muut mineraalit tarkemmin talteen myös vanhoista jätteistä.

Kaivostoiminnan jätteet ovat noin ¾ Suomen kaikista jätteistä ja yli 90% vaarallisista eli ongelmajätteistä. Tilanne on voimakkaasti kaivannaisjäte- ja vesidirektiivien vastainen. Se uhkaa myös hyvin pitkäaikaisesti maaperän laatua ja aiheuttaa maaperän pilaamiskiellon vastaisia vaikutuksia. Kaivannaisjätteet ja niistä johtuvan maan sekä vesien pilaantuminen ovat merkittävä ongelma Euroopassa ja myöskin merkittävästi ulkoistettu kestämätön ongelma.

Tutkimus, innovaatiot ja rahoitus

Maaperän suojelun tutkimus ja ymmärtäminen ovat tärkeitä ilmasto- ja luontotavoitteiden edistämisessä. Tutkimus on välttämätöntä tietoaukkojen selvittämiseen erityyppisen maa-aineksen käyttäytymisestä ilmaston, biologisten, geologisten ja maankäytön muutosten paineessa. Pitää kehittää *maaperän terveysindeksi*.
EU-rahastojen-rahoitusta tarvitaan maaperän suojelun varmistamiseen kaikilla tasoilla.

Lisäys- ja korjausehdotuksia lausuntoon:

Suomen kanta

2. sivu, 3. kappale:
Suomi pitää tärkeänä, että maaperään kohdistuvat riskit arvioidaan ja, että maaperän suojeluun kohdistuvat toimet päätetään ~~paikallista ja kansallisista lähtökohdista käsin~~ **paikalliset ja kansalliset lähtökohdat huomioon ottaen.**

Perustelu: ilman EU-vähimmäiskehikkoa idässä ja etelässä, missä eniten on tarvetta, ei oikeasti tapahdu merkittävää parannusta

Suomi korostaa, että strategian toimeenpanossa **ja sen rahoituksessa** on kiinnitettävä huomiota jäsenvaltioiden lähtötilanteisiin ja olosuhteisiin huomioiden ympäristölliset, taloudelliset ja sosiaaliset näkökulmat sekä alueelliset vaikutukset.

Perustelu: rahoitus olisi keskeinen mekanismi pistää näitäkin asioita kuntoon siellä missä tarvitaan, esim. CAP ja eroosio- ja rakennerahat teollisuuden pilaamilla seuduilla.

2. sivu 4. kappale

Säädösehdotukseen suunniteltua kaivettua maa-ainesta koskevaa todistusta Suomi kuitenkin pitää puhtaiden maamassojen osalta tarpeettoman raskaana menettelynä, joka aiheuttaisi tarpeetonta hallinnollista taakkaa. **On kuitenkin huomattava, että hyvinkin haitallisia maa- ja kiviaineksia voi esiintyä luonnollisesti muuten puhtaina pidetyillä alueilla johtuen malmi- ja muista mineralisaatioista.**

Perustelu: Tämä on Suomen ympäristöhallinnon ”sokea piste”. Maa- ja kiviaineksia käsitellään mineralisaatioiden alueilla perustuen arvioihin ihmistoiminnasta huomioimatta kaivostoiminnan yhteydessä haitallisiksi tai vaarallisiksi tiedettyjä mineraaleja.

Sivu 2 3. viimeinen kappale:

Suomi katsoo, että **vaikka vähimmäiskriteerit ovat tarpeen**, kynnysarvojen määrittely on haasteellista jäsenmaiden sisäisen ja jäsenmaiden välisen ilmastollisen, maantieteellisen ja geologisten olosuhteiden vaihtelun takia. **Toisaalta kynnysarvoja voidaan selvittää ympäristölaatunormeina suhteessa paikalliseen taustaan, kuten maaperän saastumisen kanssa korreloivien vesinormien kanssa on menetelty.** Mikäli strategian toimeenpanossa edetään maaperän terveyttä koskevan lainsäädännön suuntaan, tulisi säädöksen mahdollistaa kansallisesti **määritellyt toimintaohjelmat, jotka sisältävät** kustannustehokkaat toimenpiteet näiden hallitsemiseksi

Perustelu: ilman EU-vähimmäiskehikkoa idässä ja etelässä, missä eniten on tarvetta, ei oikeasti tapahdu merkittävää parannusta
Paikallisen taustan huomioivat ympäristölaatunormit ovat ratkaisseet vastaavan ongelman vesinormien kanssa.
toimintaohjalmat: tähänhän ”raamidirektiivit” kuten VPD johtavat, ja niissähän toimenpiteet sitten jäsenmaissa tehdään

Sivu 2 2. viimeinen kappale:

Suomi toteaa, että metsäpolitiikka kuuluu kansalliseen toimivaltaan, (E106/2021, EU:n metsästrategia), **vaikka kaikessa muussakin on otettava huomioon EU:n ympäristöön ja ilmastoon liittyvä laaja toimivalta.**

3.sivun alku

Maaperä keskeisenä ratkaisuna suuriin haasteisiimme

Suomi pitää tärkeänä ilmastonmuutoksen hidastamista, maaperän kasvihuonekaasupäästöjen vähentämistä, hiilivarastojen ja -nielujen ylläpitämistä ja vahvistamista sekä orgaanisen aineksen säilyttämistä maaperässä sekä korostaa maaperän merkitystä biologisen **monimuotoisuuden ja ekosysteemipalvelujen** tuotannon, kuten ruuantuotannon kannalta. **Kirjelmän huomiot kosteikkojen ja turvemaiden sekä niiden ennallistamisen merkityksestä hiilensidonnassa ovat tärkeitä.**

Lisäysehdotukset: monimuotoisuus ja ekosysteemipalvelut ovat keskeisiä

Kosteikkojen suojelu on tärkeää paitsi maaperän hiilivarastojen myös vesiensuojelun, tulva- ja kuivuusriskien ja parantaa luonnon monimuotoisuutta. EU on lisäksi sitoutunut suojelemaan kosteikkoja ja turvemaita YMP:n strategiasuunnitelma-asetuksen säännösten mukaisesti.

3. sivu 2. kappale

Suomi pitää kannatettavana kaivettujen maamassojen ja rakennettujen maa-alueiden uudelleenkäyttöä. **Happoa muodostavat ja muut haitalliset kaivannaisjätteet erityisesti kaivostoiminnasta ovat erittäin suuri ja vakava ongelma sekä uhka maaperälle ja vesille. EUn vihreään siirtymään liittyvät tekniset tavoitteet metallien käytössä voivat pahentaa tätä. Kaivannais-jäteongelman kestävään ratkaisuun tulee panostaa EUn tasolla voimakkaasti sekä jätteitä kierrättämällä että niitä stabiloimalla. Metalli- ja mineraalituotteilta tulee vaatia kestävyyttä maaperän, ympäristön ja ihmisoikeuksien kannalta, niin, että näitä ongelmia ei myöskään ulkoisteta muihin maihin.**

Sivu 3

Suomi suhtautuu **myönteisesti** ~~varauksellisesti~~ komission ehdotukseen, että jäsenmaat asettaisivat itselleen vähentämistavoitteita koskien rakentamattoman maa-alueen ottamista rakennuskäyttöön, mutta suhtautuu myönteisesti maankäytön seurantaa koskevaan raportointiin.

Ehdotus: myönteisesti, koska on jäsenmaisen omat tavoitteet

Sivu 4

Tarvitaan lisää tietoa maaperästä
Suomi pitää tärkeänä, että maaperän tilan seuranta on **aluksi** riskiperusteista ja kohdennettua ja sen toimeenpanon tulisi tapahtua vaiheittain. Seurannan tulisi olla kustannustehokasta ja tuottaa vertailukelpoista tietoa. Suomessa on hyvin vähän maaperäseurantaa ja se perustuu kemiallisten muuttujien seurantaan.

Lisäysesitys. Kyllähän seurannan pitäisi olla kattavampaa.

Suomi pitää tärkeänä, että maaperää koskevan tutkimukseen kohdennetaan riittävästi resursseja **myös EU-rahastoista**. Rahoitusta olisi tärkeää kohdentaa erityisesti maaperän tilan huonontumisen torjuntaan, maaperän monimuotoisuuden parantamiseen sekä maaperän innovatiivisten kunnostusmenetelmien tutkimukseen.

Lisäysesitys: rahastot ovat tärkeitä

Sivu 7.

Komissio aikoo tuottaa LUCAS-maaperäseurannan avulla lisää tietoa maaperän monimuotoisuudesta ja ~~antibiooteille vastustuskykyisten geenien~~ **antibioottiresistenssiä aiheuttavien geenien** esiintymisestä viljelymailla.

Perustelu: vähemmän optimaalinen muotoilu: geenit sinänsä eivät ole antibiooteille vastustuskykyisiä vaan aiheuttavan vastustuskyvyn ilmentämisen. Komission tekstissä antibioottiresistenssigeeni.

Lisätietoja: erityisasiantuntija Jari Natunen, puh. 044 210 0453, jari.natunen@sll.fi